

до профілактики та просвіті форм ненасильницької поведінки в суспільстві взагалі і в родині зокрема; формувати культуру сімейних відносин.

2. Просвітницьку роботу: інформувати дітей про організації, в які вони можуть звертатися в разі необхідності; вести статистику подібних явищ; необхідно розробити соціально-психологічні та соціально-педагогічні програми профілактики девіантної поведінки, підлітків, які будуть попереджати значне підняття рівня педагогічної та психологічної інформованості батьків, педагогів, працівників органів внутрішніх справ.

3. Реабілітаційну роботу: створити гарячу лінію телефону довіри; налагодити співпрацю різних організацій; створити систему надання всебічної допомоги жертвам насильства в сім'ї; працювати з кривдником – навчати новим моделям поведінки.

ВПЛИВ СУСПІЛЬНИХ ЧИННИКІВ НА УЧАСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ВІДНОСИНАХ ЗА СТАТУТАМИ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО, РУСЬКОГО ТА ЖОМОЙТСЬКОГО

Безклубий Олег Ігорович, аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Правовий статус різних категорій фізичних осіб за Статутами Великого Князівства Литовського, Руського та Жомойтського визначався становою належністю особи, її національністю та віросповіданням, сімейним становищем, статтю, а також іншими чинниками. Відтак можливості участі різних осіб в особистих немайнових відносинах, їхні особисті немайнові права та обов'язки істотно відрізнялися між собою.

Найважливішою правовою ознакою кожної особи в станово-представницькій монархії епохи Пізнього Середньовіччя є станова належність особи. Традиційно в феодальних станово-представницьких монархіях вирізняють три основні суспільні стани:

1) духовенство, яке об'єднувало всіх представників християнської Церкви;

2) знать (залежно від країни позначалася словами боярство, шляхта, дворянство та подібними);

3) третій стан (міщани, селяни та інші верстви населення).

Суспільні стани за своєю будовою були неоднорідними. Всупереч поширеному погляду на станову будову суспільства як на вертикальну піраміду, вгорі якої перебувають панівні стани феодалів, а внизу феодально залежне населення, становий поділ пронизував усе суспільство по вертикалі, згори до низу. Правовий статус і фактичне становище верхівки третього стану нерідко були кращими, ніж у низових представників духовенства та знаті. Однак в цілому духовенство і знать як суспільні стани займали привілейоване становище в суспільстві.

Слід відзначити, що поняття стан вживається у Статутах Великого Князівства Литовського, Руського та Жомойтського в декількох значеннях. У найширшому значенні, яке відповідає вищевизначеному традиційному науковому поділу, розрізняються три суспільні стани: духовний стан і два світські стани (люди народу шляхетського та люди простого стану). Водночас у Статутах на позначення окремих категорій осіб у межах одного стану також часто застосовується поняття стан («князі-біскупи, каноніки, прелати та інші стани духовні» (III/3.34), «хтось із шляхти, якого завгодно стану» (III/11.40.1) та інше).

Враховуючи низку інших особливостей, приходимо до висновку, що у Великому Князівстві Литовському, Руському та Жомойтському існували такі три великі суспільні стани:

1) духовенство;

2) шляхта;

3) простий стан.

У межах цих станів вирізнялися окремі верстви населення, які у законодавстві часто також позначалися як стани. Наприклад, до людей простого стану належали селяни, міщани та козаки. Виникнення особливої суспільної верстви – козацтва – було найважливішою відмінністю станової будови суспільства у Великому Князівстві Литовському, Руському та Жомойтському від станової будови інших європейських держав Пізнього Середньовіччя.

Важливий вплив на участь людини в особистих немайнових відносинах мали її національність і віросповідання. Велике Князівство Литовське, Руське та Жомойтське будувалося як триєдиний союз національних держав – Великого Князівства Литовського, Великого Князівства Руського та Великого Князівства Жомойтського. Відтак панівними націями з самого початку були українці-русини, білоруси-литвини, литовці та жемайти (невеликий народ, представники якого живуть у північно-західній частині Литви і частково асимільовані литовцями (аукштайтами), за часів Київської Русі відомі під збірною назвою жмудь, а у Великому Князівстві Литовському, Руському та Жомойтському – жомойти). Правляча династія мала литовсько-руське походження, а переважна більшість населення Великого Князівства Литовського, Руського та Жомойтського, зокрема і панівна верхівка – це українці та білоруси. Поміж національних меншин привілейоване становище займали поляки (через союзницькі відносини з сусідньою Польщею) та німці (особливо в привілейованих містах, наділені Магдебурзьким правом), а також вірмени. Законодавчо майже не регулювався статус іноземців-християн. Загальним правилом було надання таким іноземцям прав і обов'язків їхнього суспільного стану в країні походження, крім політичних прав. Статутами Великого Князівства Литовського, Руського та Жомойтського спеціально визначався правовий статус іноземців-представників нехристиянських віросповідань – татар, євреїв, циган.

За сімейним становищем вирізнялися такі категорії осіб з різним обсягом особистих немайнових прав і обов'язків: голова сім'ї, дружина, непрацездатні батьки, неповнолітні діти, невідділені повнолітні діти, відділені повнолітні діти (неодружені та одружені); позашлюбні діти (бенкарти). Вплив на особисті немайнові відносини мали шлюб без згоди батьків, шлюб між представниками різних станів та інше.

Хоча в межах кожного суспільного стану були представники обох статей, правовий статус чоловіків і жінок мав певні відмінності. Слід відзначити, що жінки у Великому Князівстві Литовському, Руському та Жомойтському мали в основному такі ж самі особисті немайнові права, що й чоловіки того ж суспільного стану і сімейного становища, крім політичних прав.

Поміж інших чинників, які мали вплив на участь особи в особистих немайнових відносинах, слід назвати, зокрема:

1) вік особи (правове значення мало досягнення повноліття);

2) наявність у особи владних повноважень;

3) матеріальна забезпеченість особи;

4) наявність у особи тяжких фізичних вад (зокрема, сліпоту), які ускладнюють здійснення цією особою особистих немайнових прав і обов'язків;

5) визнання особи шаленою, тобто повністю або частково недієздатною у зв'язку з неможливістю усвідомлення значення своїх дій і керування ними внаслідок психічного розладу;

6) застосування до особи кримінально-правових покарань (зокрема, таких як виволання та опала).

Таким чином, участь фізичної особи в особистих немайнових відносинах за Статутами Великого Князівства Литовського, Руського та Жомойтського залежала від взаємодії цілої низки суспільних чинників, визначальними з яких були станова належність особи, її національність і віросповідання, сімейне становище і стать.

Список використаних джерел:

1. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т. 1 / Уклад.: Ю. В. Білоусов, І. Р. Калаур, С. Д. Гринько та ін. / За ред. Р. О. Стефанчука та М. О. Стефанчука. – К.: Правова єдність, 2009. – 1168 с.
2. Стефанчук Р. О. Загальнотеоретичні проблеми поняття та системи особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному праві України. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2006. – 170 с.
3. Шевченко О. О., Самохвалов В. О. та ін. Історія держави і права України: Навчальний посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі, 1996. – 288 с.

ІДЕЇ ФЕДЕРАЛІЗМУ В ПОГЛЯДАХ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Забзалюк Ольга Василівна,

здобувач кафедри теорії та історії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ

Багато дослідників, в більшості радянських та російських, представляють П. Скоропадського як беззастережного прихильника німецької політики. Але такий однобічний погляд зумовлений недостатнім ознайомленням з особою гетьмана, його поглядами та діяльністю.

„Павло Скоропадський був людиною двох культур – української та російської” [1, с. 14], і саме цим можна пояснити ряд його поглядів на майбутнє України. Зокрема, потребою створення федерації з Росією, що була задекларована грамотою від 14 листопада 1918 року, і потреби створення „всеросійської федерації”.

П. Скоропадський і переважна більшість оточення гетьмана бачили політичне майбутнє своєї держави в рамках російської (звичайно не радянської) федерації народів з наданням Україні найповніших прав в цьому об’єднанні [2, с. 16].

Саме тому симптоматичним підсумком розвитку Української Держави як українсько-російської державності було оголошення П. Скоропадським федераційної грамоти, у якій зазначалося: „На інших принципах, принципах федеративних, повинна бути відновлена давня могутність і сила всеросійської держави. В цій федерації Україні належить зайняти одне з перших місць” [3, с. 286].

Ухвала П. Скоропадським федеративної грамоти була зумовлена ускладненням внутрішньополітичного і міжнародного становища України, а також русофільськими, промонархічними рудиментами ментальності гетьмана. [2, с. 18].

Що розумів гетьман під „федерацією”? Зокрема, у „Спогадах” він пише: „Я не приховую, що хочу лише широко децентралізованої Росії, я хочу, щоб жила Україна і українська національність, я хочу, щоб у цьому тісному союзі окремих областей і держав Україна займала достойне місце і щоб усі ці області й держави зливалися як рівні з рівними в одному могутньому організмі, названому Великою Росією” [1, с. 267].

Аналізуючи сказане, можна сказати, що „по-перше, Скоропадський вживав термін „федерація” довільно, у тогочасному популярному розумінні (він не був ні істориком, ні юристом, ні політологом); по-друге, його концепцію взаємин України з Росією не можна окреслити словом „федерація” в сучасному політологічно-юридичному тлумаченні, оскільки він посилюється на Україну як на „державу” з „окремим” „самобутнім” статусом [1, с. 26]. У „Спогадах” він зазначав: „Україна була державою з